

УДК631.11:631.145(477.74)

КЛАСТЕРНА АДАПТОВАНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Петров П.В.

Одеський державний аграрний університет.

Вішліна Р.І.

Одеський міжнародний гуманітарний університет.

Ключові слова: кластер, інтеграція, інновація, адаптованість.

Анотація. Розглядаються поняття кластерів, історія їх розвитку та значення для економічного розвитку регіону, району і підвищення рівня життя сільського населення.

Вступ. Реформування аграрного сектору в Україні дедалі більше переміщується до територіальних громад, економічна самостійність яких, у зв'язку з великою чисельністю підприємств на селі, неухильно підвищується, що породжує нові, складніші взаємовідношення, які вимагають нетрадиційного їх рішення. Як показує світовий досвід і народжуючийся досвід в Україні, важливою основою підвищення економіки сільськогосподарського виробництва є горизонтальна інтегрованість виробників сільськогосподарської продукції до її реалізації кінцевим споживачам на основі кластерного управління соціально-економічними проблемами і розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень. Вивчая проблеми економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств Одеської області в умовах ринку з метою їх адаптованості до горизонтальної інтеграції, враховували наукові дослідження та практичні розробки кластерної організації виробництва відомого економіста США Портера Майкла і вітчизняних вчених Саблука П.Т., Браншака Г.К., Бакума В.В. і інших, про теорію кластерного розвитку в АПК України.

Метою роботи є теоретичне та методичне обґрунтування формування територіального (районного) інтегрованого комплексу, тобто кластеру.

Результати досліджень. Поняття «cluster» з англійської мови перекладається, як грона, букет, бджолиний рій, скупчення людей, предметів. Значення цього слова також несе глибинний економічний зміст щодо об'єднання окремих елементів в єдине ціле для виконання певної функції.

Портер Майкл, визнаний вчений в області кластерів, дає таке визначення: «Кластер – це скупчення в географічному регіоні взаємопов'язаних підприємств і інституцій в межах визначеної області.» [4, с. 76]. Портер М. затверджував, що чим більше в країні розвинені кластери, тим вище в цій країні рівень життя населення і конкурентоспроможність підприємств.

Підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК України, в тому числі і Одеської області та переведення їх діяльності на інноваційний шлях взаємовідносин задекларовано в відповідних нормативно-правових державних документах. До них належать Закони України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про основні засади державної аграрної політики до 2015 року», державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України.

Основним із основних підходів для повної реалізації прийнятих законодавчих актів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності АПК на регіональному рівні, як свідчить світова практика, є створення кластерів у межах яких відбувається поєднання виробничих, комерційних процесів із науково-інноваційною діяльністю і які зарекомендували себе як активні «точки зростання» економіки району, регіону, країни в цілому. Однак, вирішення проблеми по засвоєнню системи кластерної організації, як в цілому в АПК України, також і в Одеській області, здійснюється дуже повільно та без державної підтримки.

Висловлення вчених економістів Саблука П.Т., Браншака Г.К., Геєця В.М. та інші

дослідження вказують на те, що основними факторами, які перешкоджають інноваційному розвитку аграрного сектору регіонів і країни в цілому, є недостатня фінансова і інфраструктурна підтримка науково-інноваційної діяльності з боку держави. Це пов'язано з тим, що в Україні на цей час, незалежно від прийнятих законів, відсутня загально державна програма підтримки створення кластерів. Не дивлячись на це, така робота здійснюється за ініціативою регіонів.

З ініціативою Президента Міжнародного фонду сприяння ринку Соколенко С.І., процес кластеризації в Україні почався у 1997 році. Піонером кластеризації в Україні є Хмельницька область. З допомогою асоціації «Поділля перший», яка об'єднала у свої ряди вчених, підприємців, фінансистів і представників влади на місцях, вдалося з 1997 по 2000 роки сформувати у Хмельницькій області декілька виробничих кластерів, таких як «Будівельний», «Харчової», «Продовольчої» і «Зеленого сільського туризму», які функціонують і по цей час.

В Одеській області з ініціативи того ж Міжнародного фонду сприяння ринку з жовтня 2004 року почалася робота по створенню кластерів в області. У 2006 році до рішення цієї проблеми підключилися фахівці ДП «Агентство регіонального розвитку» Одеської обласної організації роботодавців, які зібрали і систематизували увесь накопичений в Україні досвід створення та функціонування кластерної системи в економіці. На протязі 2007-2008 років в Одеській області між підприємцями, науковцями, фінансовими структурами та владою була проведена організаційно-роз'яснювальна робота у ряді районів і міст області на тему: «Упровадження кластерних моделей ведення господарства – важливий фактор підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки». В наслідок цієї науково-пропагандистської роботи були розроблені перспективні моделі ведення господарства в Болградському, Кілійському, Фрунзівському районах, на основі багатопрофільного кластера.

Наші дослідження показують, що на початок 2009 року тільки в Болградському районі ведеться цілеспрямована робота по створенню проекту «Сільськовиробничий кластер», який буде охоплювати 30 підприємств, підрозділених на блоки:

- виробництво рослинної сировини для виробництва харчових продуктів і лікарських препаратів;
- вирощування свиней, великої рогатої худоби і птиці;
- переробка сільськогосподарської продукції до продуктів споживання;
- постачання, збут.

За примірної організаційною схемою взаємодії учасників районних кластерів (рис. 1), загальне керування кластером здійснює Рада членів кластера. Управління – це інституційні заклади які працюють з виконавчою адміністрацією кластеру на користь учасників кластеру (блоків). В той же час учасники кластеру здійснюють свою діяльність за принципами: рівноправність і паритетність, добровільного вибору форм співробітництва на підставі звичайних господарських договорів.

Особливість цієї кластерної організації виробництва є те, що основна частка прибутку від реалізації продукції залишається не у виробників кінцевої продукції, як це відбувається нині у всіх інших виробничих структурах, а відповідно до кластерного механізму взаємовідносин кожен із учасників одержує прибуток, що еквівалентний його витратам. У створенні та подальшому розвитку агропромислових кластерів суттєва роль належить державним управлінським структурам регіону, району.

Проводима робота Одеської обласної ради і облдержадміністрації відповідно програми розвитку підприємництва в Одеській області на 2009-2015 роки та виділення коштів на її виконання, забезпечить кластерну адаптацію сільськогосподарських підприємств і створення кластерних моделей господарювання в області.

Рис. 1 Загальна організаційна схема взаємодії учасників кластерних формувань

Висновки. Досвід деяких країн і регіонів України наочно показує, що кластери – найбільш гнучка і найбільш ефективна глобальна форма об'єднання зусиль виробників та підвищення їх конкурентоспроможності. Їхнє створення в АПК Одеської області дозволить підвищити ефективність виробництва, створити інфраструктурні складові та заклади соціально – побутового і культурного обслуговування мешканців сільських територій.

Література

1. Бакум В.В. Методологія розробки агропромислових кластерних рівнів регіону / В.В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. - № 4. - С. 38-44.
2. Броншпак Г.К. Государственная поддержка кластерных инициатив: вертикально-интегральные структуры АПК / Г.К. Броншпак // Економіка АПК. – 2007. - № 4. – С. 45-50.
3. Портер Майкл. Конкуренция. Учеб. пособие – Портер М. [пер.с англ В.Д. Щепитина].-М.: Дом «Вильямс», 2000. – С. 212.
4. Саблук П.Т. Стратегічні напрями аграрної реформи – перехід на інноваційну модель розвитку / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2002. - № 4. – С. 3-14.

Петров А.В., Вишлина Р.И. **Кластерная адаптивность сельскохозяйственных предприятий Одесской области**

Аннотация. Рассматриваются понятия кластеров, история их развития, значение для экономического развития района и повышения уровня жизни сельского населения.

Ключевые слова: кластер, интеграция, инновация, адаптивность.

Petrov P.V. Vishlina R.I. **The cluster adaptability of agricultural enterprises in Odessa Region**

Summary. The article states about cluster conception, the history of it development, the meaning for economic development of district and increasing the living standarts of village inhabitants.

Key words: cluster, integration, innovation, adaptation.